

5
2004

ZPRAVODAJ O VÝCHOVĚ A VYUŽITÍ VOLNÉHO ČASU DĚTÍ A MLÁDEŽE

trpělivost děti přináší - vůbec poprvé - navrátit učitelskému povolání prestiž - jedenáct kosmopolitních dní
- proměny skautského tábora - víc než pouhá rekreace - stopa v české díře - léto u tomíků - cena za odvahu
- dobrovolně a rádi - pohorky, pádla a kola - stát jsme my - rozvod a dítě - čeští skauti na olympiádě v athénách

Trpělivost děti přináší

Nejsem majitelkou cestovní kanceláře, nevlastním zmrzlinový stánek a školu už mám zdárně ukončenou. Přesto se každý rok, jako ostatně většina z nás, těším na prázdniny. Ve velkém vždy sprádám plány výletů, pořizuji turistické mapy, zakresluji trasy a nakoupím dostatek opalovacího krému. Letošní dva měsíce jsou ale úplně jiné než všechny předešlé. Nemůžu jen tak lézt po hradech, protože mám v krosně přišpendleného ročního syna, a ten musí každý strom pohladit, každý klacík sebrat a každý kamínek ochutnat. Turistická mapa stačí jedna, možná i to je moc, protože dítě je nadšené rozhodně více z kačen na řece než ze zříceniny nad ní. A co se týče opalovacího krému – pod 30faktor ani nekupujeme. „Suma sumárum“, zvítězí nakonec pískoviště, bazén a bosé nohy. Vlastně jsem o tomhle ani psát neměla...

Můj článek má být o rodičích, kteří se o prázdninách stávají, alespoň na chvíli, znovu dětmi. Neposadí svou ratolest před televizní či radiový přijímač, nenaplánují program nuda, výchova nekončí zaplacením táborového místa a právem mohou jejich děti říci, že prázdniny si užily i s mámou a tátou. Tak třeba já – už umím v jeden okamžik bublat do vody, jezdit parníkem, kopat do míče a sledovat, zda se mi dítě smíchy netopí! Znáám ale školáky, kteří se zpět do lavic těší. Dva měsíce stráví zavření v bytě, občas vynesou ten hloupej koš, vyjedou s rodinkou na nucený nákup a vrací se zpět do své temné kobky. Jasně, každý nemá staroušky s chalupou, rybníkem, zvířectvem a bandou dětí ze sousedství. Ale to je jedna z prvních výmluv rodičů, spíše tedy nerodičů...

Mám kolem sebe lidi, kteří skutečně se svými dětmi, a nejen s nimi, staví vzdušné zámky, batikují trička a brodí řeku na druhý břeh. Každý z nás dospělých by měl umět hodit své práci stopku. Vrátit se do světa dětí a zkusit si, že to taky občas není žádná sranda (to je hovorový výraz, mělo by se psát slovo legrace, ale tak to nikdo zas neříká). Musíme mít čas, musíme mít nápady a musíme mít trpělivost. Trpělivost je magické slovo působící jako zaříkávadlo a rodiče ji občas mají jako šaf-ránu – takže hodně málo. Zapomínáme, jak moc jsme se i my těšili na prázdniny, na svobodu, na opečené brambory, na dlouhé noci a třeba i na tu nezdravou točenou zmrzlinu.

Věřím, že letošní léto bylo pro všechny rodiče, vedoucí, zdravotníky, staroušky a ostatní dospěláky především trpělivé. Že jste zvládli pády z houpaček, osekávání soušek, vaření v kotlíku a dvacetitýřhodinovou přítomnost člověka, pro kterého stojí za to, stát se znovu dítětem...

Hromča Molková

Vůbec poprvé...

Foglarova *Kronika ztracené stopy* patří k těm, které mám stále někde na dosah. Ráda jsem si neobvyklou kroniku prohlížela už jako malá. Ještě víc jsem ji ocenila v roli oddílové vedoucí. Zvlášť se mi líbila stránka s nadpisem *Letos poprvé...* Autor vybízí čtenáře, aby si zaznamenali, kdy letos poprvé vyrazili v krátkých kalhotkách, postavili stan, jeli na kole, viděli hrát kuličky, potkali první jarní květinu, koupali se... Napadlo mne, kolik takových „poprvé“ prožívají kluci a děvčata se svými vedoucími. Mnozí jsou poprvé od rodičů, poprvé spí ve sta-

nu, poprvé mají noční hlídku či bojovku, poprvé rozdělávají oheň, poprvé... Doba pokročila,

některé děti mají „poprvé“ tu čest potkat se třeba s dřezem plným nádobí. Myčka v běžném táborovém vybavení nebývá. A tak poprvé náctiletá slečna zjistí, že talíře je třeba omývat i z té strany, z které se nejlépe... Že tohle by děti dělat neměly? Že by si měly stále jen hrát? Nemyslím si to. Také jsem kdysi mívala službu u vaničky s nádobím. Ačkoli doma se žádná z naší družiny příliš ke dřezu nehrnula, tady jsme s úžasem pozorovaly, jak se rozpouští zrníčka hypermanganu a voda na oplachování se barví dofi-alova. Nádobí jsme nemly za trest, ale proto, že na nás byla řada a že bylo potřeba ho umýt. A když se to vezme za správný konec, může u toho být i legrace.

*Radka Páleníková
psáno pro www.adam.cz*

Navrátit učitelstvímu povolání prestiž

Rozhovor s poslankyní
Michaelou Šojdrou

Dlouhodobě se zabýváte školskou problematikou. Co myslíte, že se v oblasti našeho školství za poslední roky opravdu podařilo? A jaké hlavní úkoly tu naopak ještě vidíte?

Záleží na tom, z jakého pohledu se na školství díváte. Posledních 8 let sleduji školství jako poslankyně školského výboru, tedy jako politička zodpovědná za vývoj našeho školství. Většinou se všemi pozitivními změnami přichází také nové problémy, a tedy nové úkoly.

Vidím trendy, které jsou pozitivní, jako je velká nabídka studijních možností od výběru mezi základními až po vysoké školy. S tím ovšem souvisí potřeba hlídat jejich úroveň a nastavovat pro školy určitou laťku, aby si absolvent základní a poté i střední školy odnesl do života potřebné vědomosti. Mám radost z mnoha krásně opravených a vybavených škol. Naše síť základních škol patří mezi nejhustší v Evropě, ale já si na rozdíl od některých poslanců a úředníků myslím, že je to dobře, a to přesto, že děti ubývá a je to dražší.

Určitě se podařilo navázat nové vztahy škol a obcí. Dnes je každá obec hrdá na svoji i tu nejmenší školičku a vzorně se o ni stará. Má-li být základní škola Komenského „dílou lidskostí“, pak to nemůže být anonymní kolos.

Jiné už to je u středních škol, tam se vyplatí integrovat příbuzné obory. Během uplynulých 15 let se zcela obrátil poměr maturantů a vyučených, a to ve prospěch maturujících, kterých je dnes přes 60 %. Tento trend pokračuje a je to správné. Každý by se měl pokusit dosáhnout maxima svých možností. Proto se ale také zavádí od roku 2008 nová společná část maturity, aby se nastavila její minimální společná úroveň. Když jsme tuto změnu v zákoně připravovali, mysleli jsme především na to, co konkrétního, užitečného přinese maturantům. Tak například povinná zkouška z cizího jazyka odpovídá evropskému referenčnímu rámci pro znalost cizího jazyka, který pak může využít pro studium v zemích EU.

Podařilo se zakořenit sektoru nestátního školství, které vytváří

pozitivní konkurenci. Já osobně bych chtěla, aby se zvýšila výrazně kapacita církevních škol, do kterých dnes chodí necelé 1% žáků.

Za hlavní úkol považuji zlepšení postavení pedagogů. Není možné, aby v hodnocení občanů byl učitel na druhém až třetím místě, a ve finančním ohodnocení byl na chvostě. To je rozpor, který učitelům bere sebedůvěru a nasazení. Naším úkolem je vrátit učitelstvímu povolání prestiž, podpořit autoritu učitele. Proto jsem se také zasadila o schválení zákona o pedagogických pracovnících. Zákon je zase jen začátkem, ale považuji za důležité, že může získat a udržet ve školství mladé kantory.

Tenhle časopis by pro výčet změn a úkolů nestačil.

Považujete za „normální“, že (podle řady průzkumů) většinu dětí škola nebaví?

Je normální, že to děti říknou, ale nemělo by to tak být. Považuji za normální, že se děti těší na prázdniny a že je škola na konci školního roku už nebaví. Vzpomínám si na povzdech mého syna, když někdy po pololetí lamentoval, že ho škola nebaví, paní učitelka v angličtině je už vyčerpaná, už by měly být prázdniny.

Škola není totiž jen zábava, ale spíše námaha. Soudím podle vlastních zkušeností. Měla jsem vynikající učitele, od základní až po vysokou školu. Průběh byl naprosto stejný, vždy před koncem školního roku jsem se nemohla dočkat prázdnin a na

konci prázdnin jsem se těšila do školy. A tak soudím, že to nebylo špatně. Prošla jsem desítky škol a troufám si říct, že podle konkrétních znaků poznám školu, do které se děti na konci prázdnin těší. Škola musí být náročná, ale i laskavá, chápavá zároveň. Škola, to znamená všichni, kteří ji tvoří, a začíná to u ředitele. Dnes je stále těžší (zejména starší) děti zaujmout, udržet jejich pozornost, motivovat je k učení. Přesto tvrdím, že jsou školy, které děti baví a učí zároveň. Mělo by to tak být.

Srovnávací výzkum evropské vzdělanosti mimo jiné ukázal, že v občanské výchově mají naši žáci nadprůměrné znalosti a naprosto pasivní postoje. Čím myslíte, že to je způsobené?

Myslím, že to odpovídá obecně nízké občanské angažovanosti mladších generací, tedy jejich rodičů. Po rodině je to škola, která by jim kromě vědomostí měla dát i určitou zkušenost a vzory. Jaké jsou postoje učitelů? Mám zkušenost, že jsou v občanských postojích pasivní. Zažili si své a bude trvat ještě dlouho, než učitelé získají tolik sebevědomí, aby byli schopni skutečně s vnitřní svobodou jasně občanského postoje. Na této emancipační cestě vidím překážku, a tou je silná role samospráv v řízení školy. Politické tričko starosty, hejtmana či rady může opět omezit svobodu občanských postojů ředitele, kterého jmenují, a potažmo i učitelů. Co se tedy žáci naučí? V lepším případě nezájem o věci veřejné, v horším případě poklonkování všemu, co vedení města či kraje rozhodne. To je odradí a nebo přivede k extrémním postojům. Tak zlé to být nemusí, bude-li starosta osvícený a ředitel charakterní osobnost.

Na konferenci o dobrovolnictví ve výchově a vzdělávání, o níž podrobněji referujeme na jiném místě v tomto čísle, jste provedla rozbor vzdělávacích systémů právě z hlediska podpory dobrovolnictví. Ten současný stav podle Vás není moc uspokojivý?

Pokusila jsem se najít téma dobrovolnictví v našich nejvyužívanějších vzdělávacích programech pro základní školy. Nejvíce se k tomuto termínu blížily výchovné prvky v Obecné škole, podle které se učí asi jen na 4 % základních škol, program Základní školy, kterým projde 92 % našich dětí, se o dobrovolnictví vůbec nezmiňuje. To je stav, který by se měl změnit. Prostor pro výchovu k dobrovolnictví jako občanské ctnosti by měl být dán v obsahu připravovaného rámcového vzdělávacího programu pro základní školy.

Jaký recept vidíte na účinnou prevenci nárůstu agresivity a drogových závislostí u dětí a zvláště mládeže? Můžete na to odpovědět z pozice matky, političky a skautky?

Mám dva dospívající syny a recept na výchovu hledám. Ptám se moudrých a učím se z vlastních chyb. Nejdůležitější je pevná rodina, zázemí, které dětem poskytujeme s manželem. Snažili jsme se dětem předat víru, a tím i pozitivní vztah k životu bez násilí a drog. Nejohroženější jsou děti právě v období, kdy hledají vlastní cesty a prodlužují si večerku. Tady se projeví, co jsme do nich zaseli, zda se věnují nějakému sportu, koničku, jaké vyhledávají kamarády. Pochopila jsem, že dokud se

mnou mluví, tak je to dobré. Samozřejmě, že moje zkušenost z rodiny, ze skautu, se promítá i do postojů v politice. Má-li společnost čelit nárůstu drog a agresivity, musí podporovat všechny, kteří mohou mládež proti těmto jevům chránit, počínaje stabilními rodinami, přes učitele až po organizace dětí a mládeže. Agresivita a drogy nastupují tam, kde je prázdná, získávají si mladé lidi, kteří nemají jiný smysl života nebo jsou slabí. Za jeden z obecně potřebných léků proti tomuto zlu

považuji zavedení etické výchovy ve školách. Zní to moc teoreticky, ale ve skutečnosti jde o praktický předmět, kde nejvíc záleží na dobrém učiteli. Osnovy tohoto předmětu v České republice se teprve rodí. Používá se prosociální výchova španělského pedagoga Roche Olivara, která má velmi dobré výsledky na Slovensku. Hodiny etiky by měly být pojaty zábavnou formou, kdy si dokáží žáci o vážných životních tématech povídat otevřeně, vyzkoušet si některé situace, učitel se změní v psychologa, zpovědníka, kamaráda, aniž by ztratil autoritu. Právě získání vhodných učitelů a váhavost ministerstva školství je největší překážkou pro zavedení tohoto výchovného předmětu. *(Tématu etiky se Archa obšírně věnovala v čísle 6/2003, pozn. red.)*

Můžete nám prozradit, jestli Vaši synové Jan a Václav mají také nějaký vztah ke sdružením dětí a mládeže?

Jan je skaut, dokonce složil tři orlí pera, o mně tvrdí, že jsem špatný skaut, protože jsem nevydržela 3 týdny pod stanem. Má pravdu, ale neví, že kdyby bylo nejhůř, tak bych vydržela. Za současné situace mi ta romantika stačí dvoudenní. Dopřávám si toho komfortu, že mohu být skautka neaktivní a sestry a bratři i činovníci mi to tolerují, zatímco ve straně lidové se ode mne aktivita vyžaduje. Vašek zůstal u vlčete, což mne mrzí. Musel si vybrat mezi trubkou a skautem, možná jim dnes v oddíle troubící skaut chybí.

*ptal se Jiří Zajíc
foto autor*

Jedenáct kosmopolitních dní

Mezinárodní setkání účastníků
Ceny vévody z Edinburghu

„Setkání překonalo mé představy. Legrace, zajímaví a milí lidé, velká zkušenost, pocit svobody a krásná krajina,“ vyznává se Laurence z Francie. Byl totiž jedním ze třiceti mladých lidí z pěti evropských zemí, kteří se počátkem prázdnin sjeli do Vernířovic u Šumperka na mezinárodní setkání účastníků zapojených do programu Cena vévody z Edinburghu.

Organizačně náročný projekt, který koordinovalo české národní ústředí této nesoutěžní volnočasové aktivity, do které se ve světě od roku 1956 zapojilo na pět milionů mladých lidí, se mohl uskutečnit díky štedré finanční podpoře z Programu Evropské unie Mládež. A tak si mladí lidé z České republiky a zahraničí mohli užít legraci a vyzkoušet si i na vlastní kůži, jaké to je žít jedenáct dní přímo kosmopolitně. Protože dorozumívacím jazykem byla angličtina, byly do první poloviny setkání zařazeny hry a aktivity nenáročné na verbální komunikaci. „Ze začátku byl trochu problém si navzájem porozumět. Někteří si nebyli jisti v jazyku,“ vystihuje situaci Chantal z Malty. Mladí se ale velmi rychle uvolnili a rozmluvili, takže od půlky už byli schopni hrát i náročné komunikační a strategické hry. „Dnes třeba navečer připravují divadlo. V mezinárodně sestavených skupinkách si vymýšlejí scénky na zadané téma,“ říká Jakub Dolínek, vedoucí instruktor, který se specializuje na zážitkovou pedagogiku a teambuildingové aktivity. Také u stravování bylo veselo, přestože se jídelníček snažili ohleduplní organizátoři naplánovat univerzálně. Česká kuchyně je ovšem bramborová a Britové si brzy začali dělat legraci, že jediné

nádobí v kuchyni je asi škrabka na brambory a fritovací hrnec. Francouzi zase požadovali dle svých stravovacích návyků chléb ke každému jídlu – včetně řízku s bramborami – a pro Finy byl zážitkem talíř se smaženým sýrem. Nikdy nic takového nejedli. „Kuchyně je zvláštní, úplně jiná než finská, ale skvělá,“ říká Markku z Finska.

Jiný kraj a velká očekávání

„Co jsem čekala? Že získám kamarády, užiji si legraci a naučím se nové hry, které bych mohla použít ve své skupině. Tohle setkání je pro mě obrovská zkušenost – vidět, jak jiní uvažují, poznat jejich životní cesty... V různorodé společnosti člověk zákonitě posílí i své sebevědomí,“ říká Karen z Malty. „Chtěli jsme poznat názory jiných lidí a to, jak budeme schopni je akceptovat a pracovat společně v týmu,“ přizvukuje její krajanka Chantal. Touhu mladých lidí poznávat a testovat sám sebe v cizích prostředích dokazuje i Peter z Británie:

„Těšil jsem se hlavně na interaktivní hry, kde budu ve skupině s lidmi z jiných zemí. Tak se totiž nejvíc dozvím o kultuře a tradicích ostatních.“ A zdá se, že tato očekávání celý projekt splnil do puntíku. Aktivity, které si pro nás Jakub, Miša a Maxim připravili, byly velmi zábavné a originální. Všechno tady pro mě bylo fantastické překvapení,“ svěřuje se Karen.

A jak vůbec působí cizinci na našince? Jakub s úsměvem hodnotí své svěřence: „Francouzi jsou uvolnění, Britové neprotestují, Malťané se klepou zimou, Finové jsou tiší a blondatí, no a Češi měli ze začátku problém s angličtinou. Ale všichni jsou v pohodě...“

Jedním z cílů setkání byla také snaha o navázání spolupráce mezi účastníky na mezinárodní úrovni, což se také povedlo. „Už jsme se domlouvali s ostatními, že v budoucnu podnikneme nějakou společnou, mezinárodní expedici,“ těší se Laurence.

Petra Kubinová
foto archiv sdružení

Proměny skautského tábora

Junák letos pořádal 1 150 táborů, kterých se účastnilo na 28 000 dětí a téměř 7 000 dospělých vedoucích.
Jak táboří skauti dnes?

Před časem vyšel v časopisu Skauting¹ článek holandského činovníka Gerarda Waardijka, ve kterém se věnoval vývoji skautských táborů během posledního desetiletí minulého století. Holandská skautská organizace má nad naším a slovenským skautingem patronát a pomáhá mu v rozvoji. Gerard byl tehdy u nás holandským skautským „velvyslancem“ a o prázdninách pravidelně navštěvoval řadu táborů. Mohl tedy jako nezávislý pozorovatel dobře sledovat, jak se rok od roku naše tábory proměňovaly.

Co zjistil? Děti na táborech vstávají později. Posunul se čas budičky, v některých případech až o 90 minut.

Zlepšila se kvalita táborového vybavení a vzrostl počet indiánských stanů tee-pee. Neznamená to však, že by skauti masově opouštěli tradiční podsadové stany. Táborové stavby postavené pomocí hřebíků jsou dnes spíše výjimkou, zcela převládá stavění metodou vázaných staveb. K lepšímu se také změnilo hygienické zázemí táborů. Oproti počátku devadesátých let, kdy bylo běžné mýt se každý den v potoce či řece, nejsou dnes na našich táborech výjimkou jednoduše a účelně zařízené „koupelny“, kde se může najednou osprchovat teplou vodou i celá družina. Změny lze také pozorovat na kvalitě stravy táborníků – je mnohem pestřejší a více odpovídá zásadám zdravé výživy než na počátku devadesátých let.

Co se naopak nezměnilo? Přátelské ovzduší, pohostinnost a pečlivost, se kterou vedoucí připravují táborové programy, v nichž se ovšem věnuje více prostoru objevování starých řemeslných dovedností.² Tak tedy vypadají proměny, kterými prošly skautské tábory od obnovení činnosti v roce 1989. Dají se však pozorovat změny krátkodobější, například jak se liší letošní tábory oproti těm loňským? Náčelník Junáka Zdeněk Prančl – Wabi nám řekl, že do jisté míry ano. Pravidelně každým rokem navštěvuje tábory, které se pořádají v oblasti Šumavy a může tedy srovnávat. „Zdá se mi,“ říká, „že letos byly tábory opět o něco lepší než loni. Ubylo však větších táborů. Tam, kde loni oddíly tábořily společně, letos jely na stejné tábořiště po sobě – jedni stavěli, druhí bourali.“

Ne všechny skautské tábory se letos konaly na území naší republiky. Oddíly stále více využívají toho, že skautské hnutí působí po celém světě (s výjimkou totalitních zemí), navazují partnerské vztahy se zahraničními oddíly a pořádají společné akce. Letos se uskutečnilo na dvacet takových akcí, přičemž nejvzdálenější z nich se konala v USA.

Jedním z oddílů, který se letos poprvé účastnil zahraničního tábora, je 137. oddíl Havraní z pražského střediska Blaník. Jak k tomu došlo? „Kamarádka, která pracovala

v anglickém Lutonu,“ vysvětluje vedoucí oddílu Marek, „nám zprostředkovala kontakt s Ianem, vedoucím 24. oddílu, který působí při kostele sv. Anny.“ To bylo před dvěma lety. Letos pozvali angličtí skauti své české bratry na tábor, který se konal na nejstarší a patrně i nejznámější britské skautské základně Gilwell Park. „Pro kluky to byla výborná

zkušenost,“ říká Marek. „Ve většině případů si poprvé ověřili na vlastní kůži, že učít se cizí jazyky má smysl. Zjistili také, že anglické skauty trápí podobné problémy jako ty naše, že mají podobné zájmy. Zkrátka, že máme mnohem víc společného, než by se mohlo na první pohled zdát. A to je pro ně ohromná motivace, aby se snažili na příští rok, kdy přivítáme 24. oddíl na našem táboře, připravit co možná nejlepší program.“

pro Archu Marek Bárta,
Skauting, marek.barta@junak.cz
foto autor

¹ Metodický časopis pro vedoucí oddílů

² Skauting 1/1999, Praha, Tiskové a distribuční centrum Junáka

Víc než pouhá rekreace

Pionýři se letos chystali po celé České republice zorganizovat 542 táborů, jichž se mělo podle předpokladů zúčastnit zhruba 23 400 dětí. Počet pionýrských táborů se tak proti loňskému roku zvýšil o 47, zájem dětí je však prozatím trochu nižší (loni jich bylo 26 724). Novináře o tom na červnové tiskové konferenci informovali předseda České rady Pionýra Martin Bělohávek spolu s Lee Loudou, hlavním vedoucím jednoho z táborů a prvním místopředsedou ČRD.

Letošních více než 23 000 přihlášených na tábory podle Martina Bělohávka dokládá, že Pionýr, který má zhruba 20 000 členů, poskytuje tuto nabídku jako službu i zájemcům mimo sdružení, dětem neorganizovaným. „Počet účastníků zdaleka nezahrnuje jen členy našeho spolku, členství není podmínkou, tím méně vynucenou,“ dovedil předseda Pionýra.

„Průměrný“ pionýrský tábor stojí 2 500 korun (cenu ovlivňují hlavně náklady na dopravu) a trvá 14 dnů, které na něm stráví 43 dětí. Martin Bělohávek upozornil, že jde však opravdu o „průměry průměrů“, neboť jednotlivé tábory se svým charakterem značně liší. „Je-li to tábor putovní nebo vodácký, tak pochopitelně tam jsou jiné požadavky, jiné parametry na bezpečnost i na počet dětí,“ vysvětlil. Pionýr pořádá i tábory poměrně velké – pro 70, 80, třeba i 100 dětí. Tábory proběhly bez mimořádných událostí, výjimkou byla v prvním týdnu července smršť, která na Plzeňsku jedno z táborových ležení doslova srovnala se zemí. Nikdo sice nebyl zraněn, ale tábor musel být předčasně ukončen. Se změněnými hygienickými předpisy a nároky se tábory Pionýra vyrovnaly díky dobré přípravě bez problémů.

Vedle tuzemských táborů se Pionýr účastní i mezinárodních výměn – po dlouhé době dokonce zorganizoval na území ČR mezinárodní tábor, kam přijely delegace z Evropy. Uskutečnil se počátkem srpna na základně Ostružno na Jičínsku v Českém ráji a navštívily ho děti z Finska, Velké Británie, Rakouska, Francie a Polska. Tábor pořádal Pionýr jako člen mezinárodní organizace IFM-SEI. Martin Bělohávek poznamenal, že tento

tábor je z pohledu IFM vcelku skromný, jde o necelých 200 dětí. Počty účastníků tradičních akcí pořádaných IFM se počítají na desetitisíce. Jako příklad uvedl mezinárodní tábor, který proběhl před třemi lety ve vídeňském Prátru, kde bylo asi 20 000 lidí. Čtyřicetitisícový „tábor“ IFM (bez účasti českých pionýrů) se mimo jiné konal i v roce 1999 na několika místech v Indii.

„Dětem nabízíme víc než pouhou rekreaci,“ vrátil debatu do domácího prostředí Martin Bělohávek s tím, že pokud „jeho“ sdružení nabízí dětem odpočinek, tedy aktivní. V převážné většině případů je tábor i završením celoroční práce oddílu, a tak na pionýrských táborech není program sestaven stylem „v pondělí dopoledne vycházka, odpoledne koupání; v úterý dopoledne koupání, odpoledne vycházka“, ale pobytem v přírodě prolíná celotáborová hra, která děti vtáhne do děje. „Tábor je motivován třeba nějakým historickým obdobím nebo knížkou, událostí,“ dodal na vysvětlenou Martin Bělohávek. Zobecnil, že s rekreací je na pionýrském táboře vždy spojeno nějaké elementární poznání, vyzkoušení si dovedností a rozšíření vědomostí.

Upozornil také, že Pionýr – na rozdíl od mnoha jiných sdružení – své tábory nedotuje z centra; nevyužívá na ně dotace poskytnuté MŠMT. Provedené finanční analýzy totiž ukázaly, že jednotlivé pionýrské skupiny jsou schopné si prostředky na tábor sehnat samy. „Dotační prostředky, které získáme z grantů ministerstva, raději investujeme do rozvoje celoroční práce s dětmi,“ nastínil strategii Pionýra šéf tohoto sdružení.

*Jiří Majer
ilustrační foto archiv Pionýra*

Stopa v České díře

„Tři, dva, jedna, přistáli jste!“ Posádka rakety Vesmírán i řídicího centra propuká v nadšený potlesk doprovázený výkřiky uznání. Bylo to ve čtvrtek 22. července kolem 22:00. Na monitoru sledovali návrat rakety z Měsíce kromě organizátorů i rodiče a sourozenci kosmonautů, starostové šesti obcí mikroregionu Náměšťko a lidé z okolí. Všichni situaci prožívali tak, jako by šlo o skutečný let, ne pouze o hru. Tak vypadala atmosféra závěru Expedice VESMÍR 2004 – hry, kterou k 35. výročí prvního přistání člověka na Měsíci uspořádalo občanské sdružení Klub Domino, Dětská tisková agentura společně s Českým rozhlasem, Asociací malých debružářů a řadou dalších partnerů.

Smyslem nebylo jen oslavit a připomenout významné jubileum v dobývání vesmíru. Šlo především o projekt, který by poutavě a neobvykle seznámil dnešní mladou generaci s nejmodernějšími vědeckými výzkumy. Myšlenka simulovaného letu dětské posádky do vesmíru přitom nebyla úplně původní; něco podobného zorganizoval Český rozhlas ve vysílání pro děti už v roce 1978. Takže se dá říct, že šlo o „volné pokračování“.

Do hry se přihlásilo téměř 600 dětí ve věku od 10 do 15 let. Po prvním vyřazovacím kole jich zbylo 300. Podmínkou dalšího postupu bylo ve vybrané odbornosti – palubní inženýr, palubní lékař, lunární geolog, vesmírný architekt a počítačový expert – vypracovat projekt vhodný k cestě na Měsíc. Všechny práce posuzovala odborná porota složená z našich předních vědců: Petr Jakeš – geologie, Vlado Milunič a Tomáš Brix – architektura, Jaroslav Sýkora – palubní lékař, Oldřich Pelcák

– palubní inženýr. Výběr nejlepších nebyl vůbec snadný. Podle vyjádření porotců je mnohé děti zpracováním zadaných úkolů a znalostmi doslova zaskočily. Postoupit ovšem mohlo jen 40 dětí. Pro ně byl ve spolupráci s leteckou základnou v Náměšti nad Oslavou připraven jeden červnový víkend ve školícím středisku armády v Kramolíně. A tak prošly náročným programem, který měl prověřit jejich fyzickou, psychickou i odbornou připravenost k uskutečnění simulovaného letu na Měsíc. Ještě před startem však musely absolvovat týdenní přípravu. Pět z nich pak zasedlo do kokpitu rakety a pět do řídicího centra. Během letu plnily obě skupiny řadu úkolů, které souvisely s jejich specializací.

Na Měsíc však nakonec doletělo všech deset. V raketě totiž došlo k neočekávané poruše, kterou bylo možné vyřešit pouze záchrannou misí vyslanou ze Země. Záložní posádka, jež tvořila řídicí centrum, se rozhodla, že své kamarády nenechá „ve štychu“ a pokusí se o jejich záchranu. Povedlo se – a obě posádky pak společně šťastně přistály na Měsíci; skutečnou měsíční krajinu simuloval kamenolom v neďalekých Vicenicích. Po splnění vědeckého programu dovezlo lunární vozítko kosmonauty zpět do rakety. Cesta zpátky už tak náročná nebyla. Přistávací manévry zvládli bravurně.

Krátce po přistání se všichni hosté přesunuli od monitorů k postrannímu východu kramolínského armádního střediska,

kteří se na týden změnilo v kosmické řídicí centrum. Otevrou se dveře – a z nich do večerního šera vycházejí kosmonauté: deset dětí ve stříbrných skafandrech. Provází je nadšený potlesk. Velitel rakety vzápětí podá hlášení o splnění úkolu. Zní česká hymna. Pak bouchne šampaňské a tu a tam ukápně slzička dojetí. „Takové velkolepé přivítání jsme nečekali,“ přiznávají kosmonauti. Děti teprve teď poznaly, že celý téměř dvoudenní let v raketě prožily v upraveném sklepě armádního školícího střediska. Následuje krátká tisková beseda. Děti se zaujetím vyprávějí své zážitky, líčí, jak vztyčily na Měsíci českou vlajku a zaskočily poselství pro další generace, jak plnily vědecký program, ukazují vzorky měsíční krajiny i model tamní budoucí vědecké základny. Kráter na simulovaném Měsíci nazvaly Česká díra. A po vzoru svého předchůdce Neila Armstronga před 35 lety i naši malí kosmonauti otiskli do

měsíčního povrchu botu.

„Na takové prázdniny se jen tak nezapomíná.“ „Je to zážitek na celý život.“ „Představte i ty, kteří pořádali a vymýšleli tak úžasný program. Za to jim patří obrovský dík.“ „Všem organizátorům Expedice VESMÍR 2004 díky za brilantně připravenou akci!“ To jsou citace z mnoha děkovných dopisů, které pořadatelům po skončení došly. Nepatří však jen organizátorům, ale všem, kteří k úspěchu přispěli třeba jen tou pověstnou troškou, bez níž by se let nemohl uskutečnit. Jsou to především odborní poradci, planetárium v Brně, firmy Canon, AutoCont, Solartec, Gemtree Software, Lego, Knižní klub a Computer Press, za finanční pomoc Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy ČR a Nadaci Tomáše Bati.

Pro účastníky Expedice VESMÍR 2004 je ve spolupráci s Asociací malých debružářů ČR v listopadu připravena cesta do belgického vesmírného centra.

Slávek Hrzal
foto autor

Léto u tomíků

Léto bylo u tomíků pestré. Ostatně, jako každý rok.

Necelé dvě stovky se jich hned zkrájí července sjely do Českého Krumlova na tradiční letní sraz Asociace TOM.

Dobře ho připravily krumlovské oddíly pod taktovkou Hanky Kocourkové. Mladí turisté mohli jezdit na koních, splouvat Vltavu na raftech, kochat se báječnou malebností perly jižních Čech či vyrážet na desítky výletů do

atraktivního okolí...

Z dalšího dění jen telegraficky: dvě stovky oddílů sdružených v Asociaci TOM vyrazily na letní tábory, převážně do zemí českých a moravských. Nechybělo ani Slovensko a cesty do zahraničí – tak například roztočti Svišti objeli na jachtě Elbu... Vsetínští tomíci pod vedením místopředsedy spolku Jiřího Homolky navštívili své přátele v Rakousku. Partneri z ciziny, z německého spolku Deutsche Wanderjugend, zavítali i k nám; hostil je ostravský TOM Čmoudík Rostislava Kašovského.

Po celé léto využívali tomíci hojně základny a opravovaných

chalup v celé ČR.

Prvním rokem sloužil pro letní tábory zrekonstruovaný domek v Mezhořezích, tradičně oblíbené chalupy ve východočeském Dědově, vsetínské Polaně či jihočeském Pořešíně tomíky doslova přetékaly...

Závěr léta patřil – opět již tradičním – letním táborovým školám. Právě Polana a Dědov hostily čtyři desítky budoucích vedoucích či instruktorů, pro které připravila vzdělávací rada Asociace TOM zajímavý týden. Třetí, vodácká táborová škola proběhla letos na rakouské řece Salsa.

Tomáš Novotný

EPIC – ceny za odvalu

Již pátým rokem byla tato cena udělena nejodvážnějším dětem z celé České republiky. Letos si ji zasloužilo 10 kluků a děvčat, kteří se neobávali někomu nezištně pomoci, a tím vlastně ve svém věku udělali hrdinský čin. V úterý 29. června 2004 se ve francouzské restauraci pražského Obecního domu konalo slavnostní vyhlášení vítězů:

Lukáš Kočajnar (* 1993), Lukáš Dohnal (* 1992), Radovan Zikmund (* 1992) (Lipník nad Bečvou)

Tito tři chlápce zpozorovali v supermarketu zloděje, oznámili to pokladní a zloděje sledovali až do příjezdu policie ČR.

O čem přemýšleli malí hrdinové honící zloděje? „Chytne me ho a napadne nás pak? „Snad si na nás někde nepočká.“ „Já jsem se na něj díval a měl jsem strach.“

Vendulka Seemannová, (* 1991, Úpohlavý)

Na své kamarádce z vedlejší třídy si všimla podivného chování. Později se dozvěděla, že dívku týrá vlastní matka. Rozhodla se to tak nenechat a oznámila to dospělým.

Jaké myšlenky se Vendulce honily hlavou, když šla celou věc sdělit? „Bála jsem se, jestli jsem to prvně neměla říct třídní učitelce než paní ředitelce, ale od nikoho jsem vynadáno nedostala.“

Adam Ropek (* 1996, Jihlava)

Adámek byl na hlídání u své babičky, která dostala infarkt. Chtěl zavolat mamince na mobil, ale znal pou-

ze konec jejího čísla – 404. Mezi lístečky u telefonu ho našel a zavolal ji. Maminka přivolala sanitku a babička byla zachráněna.

A na co Adam během této události myslel? „Co se stane s babičkou, až už bude v nemocnici.“

Jaroslav Hudák (* 1991, Luže)

Tříletá holčička si hrála u řeky a spadla do ní. Jarda neváhal, rozběhl se, pro holčičku skočil a vytáhl ji ven.

„Neměl jsem žádné myšlenky,“ odpovídá Jára na dotaz co ho při skoku do vody napadlo.

Matyáš Knor (* 1992, Hlásná Třebáň)

Při rodinném výletu spadl Matyášův malý bratranec Abrahám do vody. Matyáš nečekal a pro Abrahámka skočil. Tím mu zachránil život.

A Matyášovy myšlenky? „Myslel jsem na to, že ho chci zachránit, protože ho mám rád.“

Šimon Štícha (* 1991), René Lettl (* 1992), Dominik Kubík (* 1992) (Plzeň)

Jednoho rána při cestě do školy si chlápce všiml paní, která upadla na chodník a zranila si hlavu. Zavolali sanitku a dotyčně paní podložili hlavu vlastní bundou.

Nakonec už snad jen všem popřát odvalu ve správné chvíli na správném místě. Ne náhodou se následující den po předání cen objevily v novinách titulky:

Děti nás mohou učit hrdinství

Matyášova neobyčejná samozřejmost

Dětské hvězdy: Jsou statečnější než dospělí

Z příběhů dětských hrdinů se lze poučit...

Dětská tisková agentura
foto Radka Páleníková

Dobrovolně a rádi

Dobrovolníci, vzdělávání a výchova ve škole i mimo školu

Tak znělo zadání konference, která se konala 18. a 19. května v Kroměříži jako už čtvrtý ročník mezinárodní akce věnované aktuálnímu tématu dobrovolnictví. Hlavním organizátorem je tradičně Hestia – národní dobrovolnické centrum a Klub UNESCO v Kroměříži. Jelikož se tentokrát jednalo o výchovu, přizvali si k tomu i Českou radu dětí a mládeže. A ta se téhle nabídky chopila opravdu důkladně. V pondělí na plénu z šesti odborných referátů měli zástupci ČRDM a jejich sdružení čtyři: Předseda ČRDM Pavel Trantina vystoupil na téma „Vychováváme naději pro budoucnost – není

to zadarmo“ (celé znění je jako samostatná příloha), Jaroslav Hynek z YMCA v ČR se zamýšlel nad motivací k dobrovolnické práci, Roman Šantora z Junáka společně s ředitelem Kanceláře ČRDM Jiřím Zajícem předložili interpretaci řady výzkumů o dětech, mládeži i rodičích v referátu nazvaném „Jakou máme šanci u dnešních dětí?“ (celé znění je samostatnou přílohou této ARCHY) a Darina Zdráhalová z Pionýra odpověděla svým vystoupením na otázku „Kým jsou dnes pionýři a co nabízejí?“. Během úterka v sekcích pak vystoupili zástupci A-TOM, Ligy lesní moudrosti, Junáka, Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska, Dětské tiskové agentury, Letního domu a Malého prince. Zájemci si mohou zajistit

sborník z konference na ČRDM. Nešlo však jen o kvantitu, ale i o zájem, který prezentace z oblasti činností zastřešovaných ČRDM vzbudil. Podle ankety, kterou účastníci konference vyplňovali, se nejčastěji objevovala následující jména referujících: Jiří Zajíc, Roman Šantora, Radek. Jiránek (oddělení dobrovolnické služby Ministerstva vnitra), Arlene Schindler, Pavel Trantina, mons. Jan Graubner, Michaela Šojdrová (poslankyně), Jindřich Fryč (odbor pro mládež MŠMT), Zuzana Tvrđiková (Gymnázium Minerva). Výběr z vystoupení Jana Graubnera a Arlene Schindler – ředitelky školy z Phoenixu v Arizoně, USA – Vám zde nabízíme. A společně s tím dva pozdravy představitelů, kteří také tradičně měli na konferenci záštitu: předsedy Senátu Petra Pitharta a ministryně školství, mládeže a tělovýchovy Petry Buzkové.

*zpracoval Jiří Zajíc
foto autor*

Vážení a milí přátelé,

už poněkolkáté mám milou povinnost a čest být jedním z těch, kdo mohou zaštitit Vaši konferenci na téma dobrovolnictví. Musím hned v úvodu říct, že si Vaši práce nesmírně vážím. Říkám to z osobní zkušenosti: měl jsem příležitost účastnit se Vašich konferencí už v minulosti a vím, jaké pro mě byly obohacením. I proto mě také velmi mrzí, že pracovní program mi nedovoluje být s vámi v Kroměříži i letos.

Vaše soustavné usilování o obnovu a rozvíjení občanských ctností letos obohacujete o nový rozměr, soustřeďuje se na výchovu, vzdělání a na nejmladší generaci. Je to dobré rozhodnutí, směřující do budoucnosti, o níž nám jde. Ujišťuji Vás rovněž, že zákonodárci netrpělivě očekávají i Vaši zprávu o zkušenostech se Zákonem o dobrovolnické službě po prvním roce jeho platnosti.

Dovolte, abych Vašemu jednání a zejména veškerému dobrovolnickému usilování popřál co nejvíc úspěchů.

*JUDr. Petr Pithart
předseda Senátu Parlamentu ČR*

Jiří Zajíc a Roman Šantora

Pozdrav ministryně školství, mládeže a tělovýchovy, JUDr. Petry Buzkové

V Praze dne 13. května 2004

Vážené dámy, vážení pánové,

dovoluji si Vás touto cestou alespoň na dálku pozdravit a popřát Vám, aby následující dva dny byly pro Vás příjemné a užitečné zároveň. Upřímně říkám, že jen nad málokterou akcí jsem tak ráda převzala záštitu. V uplynulých letech lidé v České republice leccos udělali pro vytvoření fungující občanské společnosti. Záměrně volím tento termín, který dnes snad může někomu připadat jako klišé patřící do jiné éry. Nemyslím si to a nejsem zdaleka jediná. Jsem přesvědčena, že většina z nás má určité povědomí, co si pod pojmem občanská společnost představit, mnozí dokonce vědí dost přesně, co by se v tomto směru mělo dělat. A pak jsou tu také lidé, kteří skutečně konají.

Já osobně pokládám dobrovolnictví za jeden z nejzdravějších projevů tvořivosti a síly občanské společnosti. Zvláště pak část, která se orientuje na mládež. Má totiž tu výhodu, že kromě samotného pozitivního účinku dobrovolnictví na naše okolí v sobě skrývá i obrovský potenciál výchovný ve vztahu k samotnému subjektu dobrovolnické práce. Krátce řečeno, chlapec nebo dívka, kteří tráví značnou část svého volného času nezištnou a prospěšnou činností, budou jednou velmi pravděpodobně zodpovědnými, vnímavými, citlivými a hlavně aktivními občany. Víte, trochu mi vadí, když je někdy dobrovolnictví chápáno jako záslužná, ale v podstatě výstřední a ne zas tak významná záležitost. Ono je to totiž právě naopak. Společnost, která by tento aspekt nedokázala docenit, bychom nemohli pokládat za zdravou a fungující. Nebyla by ještě dospělá.

Barometr pravdivosti duchovního života

Vážené dámy a pánové,

jsem rád, že mohu pozdravit vaši konferenci a popřát vám úspěšné jednání o tématu, které je v dnešní společnosti stále důležitější. Pokud mohu zmínit naši zkušenost, kterou děláme s dobrovolnictvím v církvi, musím říct, že už v základech náboženské výuky je budování vztahu k druhému člověku, vzájemná pomoc a služba. Dokonce nás písmo učí, že bez tohoto vztahu k druhému člověku není možné ani pravdivě rozvíjet vztah k Bohu. *Jak můžeš říkat, že miluješ Boha, kterého nevidíš, když nemiluješ člověka, kterého vidíš?* (1Jan 4,20)

Sám Ježíš říká: *Co jste udělali jednomu z těch nejposlednějších, mně jste udělali.* (Mt 25,40) A jinde: *Jestliže jsem já, váš Pán a Mistr umyl nohy vám, máte i vy jeden druhému nohy umývat.* (Jan 13,14) A svým učedníkům říká: *Zdarma jste dostali, zdarma dávejte.* (Mt 10,8) A apoštol Pavel říká o charismatech, mimořádných darech a schopnostech: *Ty dary vám byly dány k tomu, abyste mohli být užiteční.* (1 Kor 12,7) Konání dobrých skutků ve prospěch druhých, nezištně a z lásky, se považuje za jakýsi barometr pravdivosti náboženského života.

Konkrétní případy praxe: Papežské misijní dílo dětí připravuje

celou řadu programů, které vstupují do výuky náboženství. Sdružení Česká katolická charita zapojuje velký počet dětí do Tříkrálové sbírky, na niž se děti připravují a vědí, že tak mají podíl na konání dobra. Často se pak ozývá otázka dětí: *Kdy bude zas Charita něco dělat? My přijdeme zas.*

Mile jsem byl překvapen v jedné farnosti, kde jsem po Vánocích viděl na faře dva prádelní koše sladkostí. Bylo mi vysvětleno, že děti si celý Advent odříkají mlsání a na Štědrý den to přinesou k betlému. Navíc, když při Tříkrálovém koledování dostanou nějaké bonbóny od lidí, sami to odevzdají a pak společně jedou navštívit dva dětské domovy, aby tamější děti obdarovali. Ty zas pro ně připraví malé vystoupení. Charita kromě jiného pořádá pomocnou akci Adopce na dálku, kde mohou naši lidé svým finančním příspěvkem umožnit vzdělání v místní škole dětem z Indie nebo Afriky. V některých farnostech a církevních školách se zapojují i naše děti a společně sbírají na

jednoho školáka ve světě.

Ve farnostech se děti účastní bezplatné služby pro druhé jako ministranti a lektoři, zpěváci, nebo při úklidu a zdobení kostela, tvorbě nástěnek a místních časopisů. Například součástí přípravy mladých lidí na svátost biřmování je také praktické zapojení se do takové činnosti. V některých farnostech se myslí třeba na konkrétní akce pro nemocné a staré, kdy děti jdou k nemocným například zazpívat koledy a rozdají perníčky, které upekla děvčata. Dobrovolnictví mladých lidí, kteří tráví jeden rok bezplatně ve službě, naše církve v ČR zavedla, ale musí přiznat, že zatím jsme na začátku, zájem má spíše jen několik jednotlivců, kteří slouží u nás, nebo v cizině. Kdysi mě velmi zaujala zkušenost jedné italské farnosti, kde mi pan farář vyprávěl, že má každý rok dva mladé na dobrovolné službě, jednoho v Africe, druhého v Latinské Americe. Tito mladí jsou po návratu velkým přínosem pro místní společenství, protože mají jiný přístup k hodnotám a mezilidským vztahům. Je vidět, že sloužící sami ve službě dozrávají a sami získávají nejvíc.

Mám-li shrnout, jsem přesvědčen, že výchova mládeže k dobrovolnictví je velmi důležitá, ale myslím, že nesmí být jen teoretická, nebo vynucovaná. Je třeba děti a mladé lidi vtáhnout do zajímavého dobrodružství.

Mons. Jan Graubner,
arcibiskup olomoucký

Byla jednou jedna škola

Mám obrovskou radost, že jsem zase v tomhle krásném historickém městě. Už podruhé se tu setkávám s kolegy a kolegyněmi, jimž leží na srdci problémy jejich společnosti a kteří vidí v dobrovolnictví jedno z možných dramatických řešení. Občané se mohou podílet nejrůznějšími způsoby na utváření svých obcí. Jednou z výhod nás dobrovolníků je, že si můžeme vybrat oblast, kde chceme působit. Můžeme si zvolit rozsah i pole působení – dlouhodobé nebo krátkodobé – nemocnice, životní prostředí, sport, hudbu, práci s mládeží, systém trestního soudnictví, politiku – zkrátka něco, co odpovídá našim zájmům a našim sklonům. Mě osobně zajímá především

dobrovolnictví ve školství a vzdělávání. Bylo mi dopřáno po řadu let pracovat konkrétně na tomto poli. Proto mě obzvlášť těší, že se mohu s vámi podělit o některé názory. Neexistuje přece lepší oblast, do níž mohou zainteresovaní členové obce investovat svůj čas a své znalosti. Nikde nemůžeme lépe zasít semínka občanské odpovědnosti než ve škole. Tam mohou dobrovolníci ukázat mládeži, že člověk, který dává, na oplátku něco dostává. Když pomáháme jiným lidem, získáváme něco, co zároveň obohacuje naše životy a duše.

Existuje *bezpočet* způsobů, jak mohou dobrovolníci ovlivnit vzdělávání a výchovu. Kdybychom v této skupině shromáždili nápady, jak se mohou dobrovolníci podílet na procesu vzdělávání, výsledek by nás ohromil. Znáám školu, která nabízí dobrovolníkům přes 115 různých

možností zapojení. A ten seznam je omezen pouze pro nedostatečnou tvořivost.

Doufejme, že se mezi sebou podělíte o nejrůznější tvořivé nápady, jak mohou dobrovolníci ovlivnit vzdělávání a výchovu. Ten seznam nepochybně zahrne celou škálu možností – od pomáhání pětiletému dítěti otevřít krabici mléka až po ovlivňování představitelů, kteří sestavují rozpočty,

navrhují modely výuky nebo pozměňují učební osnovy. Nechci ale na toto téma pokračovat nějakým projevem – budete mít dost příležitosti vyslechnout projevy – spíš bych vám ráda pověděla jeden příběh. Je pravdivý. Začnu tedy tradičně, jako v pohádce.

Byla jednou – před řadou let v jednom větším městě ve Spojených státech základní škola. Ta škola byla ve vnitřním městě. Jak tomu často bývá ve školách ve vnitřním městě, žáci byli převážně chudí, žili ve špatných životních podmínkách a jejich studijní výsledky byly nesmírně chatrné. V té škole bylo 2000 žáků – od mateřské školky po devátou třídu. Ta škola byla ve městě pověstná obrovskou fluktuací žáků. Když se blížilo datum měsíčního placení nájemného, rodiny se v noci vytrácely ze svých domovů a stěhovaly se jinam. Ten veliký pohyb žactva ve skutečnosti znamenal, že celoroční fluktuace dosahovala 200%. A navíc to znamenalo, že učitelé v té škole vlastně pracovali každý s 6000 různými žáky. Je pochopitelné, že ani učitelský sbor nebyl příliš stabilní. Kdo by jim zazlíval, že hledají učitelské možnosti, skrývající alespoň drobné úspěchy? A nikoho nepřekvapí, že výsledky testů ukazovaly, že v průměru byli žáci z té školy nejméně dva roky pozadu.

A pak jednoho dne se stalo něco báječného. Ředitelku navštívila skupina žen. Ty ženy kdysi žily v oné části města a pak se přestěhovaly do lepší, leč nedaleké čtvrti. Chtěly čtvrt změnit. Ředitelka a dámy vypracovaly plán útoku na existující strašlivé poměry. Padesát žen – dobrovolnic – zahájilo program, který doslova změnil život stovek žáků. A šly na to takhle.

Nejdříve, na rozdíl od většiny dobrovolnických programů, začaly s nejnadějnějšími žáky. Doufaly, že jakmile budou ti žáci úspěšní, stanou se pro ostatní vzorem. A přesně to se také stalo. Jakmile žák dosáhl a překonal své možnosti, byl přeřazen do „třídy premiantů“. Být v takové třídě bylo báječné. Platilo tam velmi málo pravidel, žáci měli hodně osobní svobody a možnost volby. Jejich výkony bývaly velmi často vysoce oceňovány. Ten přístup byl tak úspěšný, že do dvou let se 14 z 50 tříd stalo třídami premiantů. Motivování učitelé a dobrovolníci pomáhali dětem, aby nejen dosáhly úrovně odpovídající jejich věkové kategorii a školnímu zařazení,

ale aby produkovaly mimořádně skvělé věci. A ještě důležitější bylo, že ta výzva se všem líbila a všichni si dokazovali, že jsou opravdu schopní.

Každoročně se udělovala žákům ocenění. Když dobrovolnice doprovázely své oceněné studenty – *a rodiče oceněných žáků* – na pódium, aby převzali ocenění, dalo se jen těžko uhadnout, kdo je pyšnější – žáci, rodiče nebo dobrovolnice. Na prvním předávání bylo oceněno jen 67 žáků. O tři roky později přes 500 žáků – čtvrtina celého žákovského osazenstva školy – pochodovalo na pódium, samí malí králové a královničky!

Dobrovolnice vymyslely nádherné obohacující činnosti. Žáci záhy pochopili, že pokud se chtějí podílet na těch speciálních a vzrušujících událostech, musí zlepšit své běžné výkony ve třídě. Poprvé začali uvažovat o tom, čím „by chtěli být, až vyrostou“. A když se to stalo, dobrovolnice zapojily někoho dalšího – většinou nějakého manžela, který měl odpovídající povolání. Studenti strávili s dobrovolníkem v práci celý den. Přesvědčili se na vlastní oči, co to je být advokátem, lékařem, soudním zapisovatelem, automechanikem, hasičem, zahradním architektem, ošetřovatelkou – a uvědomili si, jak jejich práce ve škole souvisí s uskutečněním jejich přání a jak je v této souvislosti důležitá.

Mohla bych uvést další a další příklady. Jenže já bych se vás jenom chtěla zeptat, kdo měl opravdu prospěch z té angažovanosti dobrovolníků ve vzdělávání?

Atmosféra ve škole se změnila. Když začali dobrovolníci urovnávat střety na hřišti, agresivní chování značně ustoupilo. Dobrovolníci velmi rychle postřehli první znaky rivalit gangů v jídelně nebo v autobusu a zasahovali – měli čas a řešení, která nebyla pro učitelský sbor možná. Ale můj oblíbený případ. Když je ve škole 6000 žáků, není bohužel smrt žáka tak neobvyklá. Pod vedením dobrovolníků se škola s každým zesnulým rozloučila. Když se žáci shromáždili venku před školou, byl zasazen strom se jménem zesnulého. Majetek školy se stal „posvátný“, vandalské ničení budovy a přilehlých pozemků přestalo. Nový trávník a rozrůstající se sad se staly vzorem pro široké okolí. Rodiny si uvědomily, že je v jejich silách vytvořit a udržovat „krásu okolí“.

Členové učitelského sboru přestali vynucovat disciplínu a začali

učit.

Atmosféra ve třídách se úplně změnila, protože děti byly stimulovány a učitelé byli stimulováni, aby stimulovali děti.

Rodiče byli nadšeni, že jsou zvaní k ředitelce pro pochvalu, nikoliv pro kritiku.

Ředitelka pochopila, že všechno, co je třeba udělat, lze udělat s dobrovolníky. Rovněž pochopila, že ne všichni dobrovolníci musí být vyškoleni, ale že všichni potřebují jasnou orientaci.

Dobrovolníci rostli se svými úkoly, stávali se výkonnější a tvořivější. Viděli, že jejich úsilí – u jednotlivců nijak velké, jen čtyři hodiny týdně – znamená pro děti rozdíl mezi úspěchem a neúspěchem. Jakmile dostaly možnost a patřičnou pozornost, děti, které byly odepisované pro chudobné podmínky svého prostředí, vítězily.

A žáci, jaký ti z toho měli užitek? Samozřejmě ten obvyklý, ale i o trochu víc. Děti pochopily, že dobrovolníci se bez zjevného důvodu věnují nejen jednotlivým žákům, ale i škole jako celku, čtvrti a širšímu společenství města. Žáci měli před sebou vzor, co to opravdu znamená být občanem. Získali sílu změnit své chování a místo šikánování pomáhat, mít dobré výsledky jen pro čistou radost z úspěchu a ne jediné pro dobré známky. A protože se časem sami stali dobrovolníky ve škole, znamená to, že se jim dostalo lekce z občanské odpovědnosti způsobem, který nenajdete v žádné knize.

A jako všechna dětská vyprávění na dobrou noc, která začínají „Byla jednou“ – konec musí být „a žili šťastně až do smrti“. Dommívám se, že mnoho postav z mého příběhu nežilo šťastně až do smrti. Zločiny, chudoba, zneužívání – to se nedalo ve všech případech zmírnit nebo vymýtit. Vím však jedno. Mnoho z těch dětí, učitelů, rodičů i ředitelka školy žili dál šťastně. A stoprocentně za to vděčí skupině dam a jejich manželů, jejichž dobrovolnictví všechno změnilo. Přítomnost lidí, kterým záleží na jiných lidech, kteří se nebojí poprat s obtížným problémem, kteří stojí bok po boku se svými profesionálními protějšky – tedy takoví dobrovolníci přivodili změnu. A ta změna působí dál v životech doslova tisíců, které ovlivní.

Tak tedy řekněme: „Byla jednou jedna škola. A pak přišli dobrovolníci a udělali, co bylo třeba udělat. A pak všichni žili šťastně až do smrti“.

Arlene Schindler, Ph.D., Phoenix

Pohorky, pádla a kola

Portrét Expedice Natura - české zájmové organizace dětí a mládeže se zaměřením na volný čas, pobyty v přírodě, pěší, vodní a vysokohorskou turistiku, ekologii a ochranu přírody

Motto: Účinně chránit přírodu a pomáhat jí může jen ten, kdo přírodu důvěrně zná a miluje ji.

Historie vzniku myšlenek, ke kterým se Expedice Natura hlásí, začíná v 15. století, kdy se objevují první zmínky o cíleném pobytu v přírodě. Každé další století doplňovalo a vylepšovalo tuto kolekci vztahů k přírodě o další skvělé ideje. Největší autoritou pro členy Expedice Natura je E.T. Seton, jehož myšlenky ovlivnily a ovlivňují většinu organizací dětí a mládeže vychovávající mladou generaci ke kladnému vztahu k přírodě a pobytu v ní. Vlastní organizace byla založena v roce 1990 a již dlouhou dobu patří mezi menší organizace s členskou základnou do 1000 členů a s celorepublikovou působností. Expedice Natura organizuje pro své členy i pro přichozí široké spektrum akcí se vztahem k přírodě a její ochraně.

Tímto stručným popisem se Expedice Natura (EN) představila letos v únoru na mimořádném valném shromáždění ČRD, kde se spolu s 15 dalšími adepty úspěšně ucházela o členství v dětské a mládežnické radě. Oficiální údaje z loňského roku hovoří o tom, že sdružení má 445 členů, z toho 394 ve věku do 26 let. Rozhodli jsme se, že čtenářům Archy zmíněného „nováčka“ v ČRD blíže představíme; pozvání k rozhovoru přijali statutární zástupce sdružení Jan Hamhalter a tiskový mluvčí EN Jaroslav Matoušek.

Co by podle vašich představ mělo člověku vytanout na mysl, když se řekne „Expedice Natura“?

Jaroslav Matoušek: Jednoznačně je to pobyt v přírodě a soužití s přírodou.

Můžete blíže charakterizovat vaše sdružení?

Jan Hamhalter: Expedice Natura je jedno z nejstarších „polistopadových“ sdružení, která vznikla po převratu v roce 1989. Již v prosinci '89 skupinka lidí, kteří se zabývají pobytem v přírodě v souvislosti s dětmi a mládeží, utvořila zárodek nové organizace. V lednu 1990 jsme byli registrováni na magistrátu hlavního města, v dubnu následovala registrace na federálním ministerstvu vnitra a posléze v září na českém ministerstvu vnitra. Máme kolem 460 členů; svou strukturou a působností jsme sdružením nadregionálním. Skoro by se dalo říct i celostátním, ale vzhledem k několika okresům a krajům nesplňujeme příslušnou klasifikaci podle metodiky ministerstva školství. V době mezi valnými hromadami je naším nejvyšším orgánem ústřední rada; základními organizacemi jsou okresní kluby. Po republice jich je 17 a tvoří je například rodiny s dětmi; jsou soběstačné a mají vlastní program. Základní těžiště práce s mládeží leží právě v okresních klubech. Scházejí se třeba dvakrát týdně, i o sobotách a nedělích; víkendových akcí se zúčastňují rodiny s dětmi nebo samostatně děti s vedoucím. Využívají své základny, nebo pěstují turistiku: vydávají se na pěší výlety, věnují se cykloturistice nebo sjíždějí nějakou vodu.

Jak vypadají vaše tábory?

Jaroslav Matoušek: Hlavně jde o prožitkovou záležitost, program tábora se snažíme připravit a zpestřit tak, aby se tam lidé bavili od začátku do konce. Filosofie založená na tezi, že den má 24 hodin, u nás jednoznačně platí.

Jde o tábor stálý, nebo putovní?

Jaroslav Matoušek: Je to stálý chatový tábor na turistické základně. Pořádáme vždy dva čtrnáctidenní turnusy na jednom místě: jde o Brusov v Českém Středohoří.

Jan Hamhalter: „Děláme“ ještě tábory na vodě, cyklotábory a pěší tábory. Jsme také pořadateli táborů s mezinárodní účastí; jde o bývalé mezinárodní budovatelské tábory – nyní se to setkání jmenuje mezinárodní tábor práce a oddechu – které pořádáme už asi pět let. Měli jsme na něm mimo jiné i účastníky z Thajska, z USA, z Jižní Afriky a prakticky z celé Evropy; většinou jsou to lidé starší 18 let.

**Jak vypadá „běžný den“ na vašem táboře?
Komu je určen především a co tam účastníci
mohou zažít?**

Jaroslav Matoušek: Jedná se o účastníky ve věku cca 14 až 18 let. Táborový den je vyplněn různými soutěžními akcemi, které mohou být i trochu náročnější – snažíme se rozvíjet osobnost účastníků tábora tak, aby dokázali dobře fungovat v týmu. Podle našeho názoru je to dost důležité. Doplnkovou součástí programu je sport: volejbal, fotbálek, ping-pong, cyklistika... Jednou z oblíbených akcí je „fiňárna“ (finská stezka), která se odehrává v prostředí rybníků; je myslím poměrně hodně fyzicky i psychicky náročná.

Jan Hamhalter: Přímou na táboře pořádáme i základy sebeobrany, kam si zveme odborníka – lektora. „Děláme“ také netradiční sporty, třeba ringo nebo lakros.

Největší autoritou pro členy Expedice Natura je Ernest Thompson Seton a jeho dílo. Znamená to, že váš program klade důraz na ekologii?

Jaroslav Matoušek: Každopádně.

Jan Hamhalter: Jsme ve spojení s vedoucím odboru ekologie a životního prostředí na Okresním úřadě v Litoměřicích. Právě zmíněné mezinárodní tábory jsou zaměřeny na ekologii, takže třeba letos budou jeho účastníci čistit Úštěcký potok.

Za rozhovor poděkoval Jiří Majer

Trocha historie

Expedice Natura vznikla jako jedna z prvních nových dětských a mládežnických organizací, které spatřily světlo světa po změně režimu před 15 lety. Již v revolučních dnech listopadu 1989 se domluvila skupina mladých lidí, jejichž hlavním zájmem byla práce s dětmi a mládeží ve spojení s přírodou, že v této činnosti budou dále pokračovat – ovšem nikoli už pod hlavičkou tehdejších „střešních organizací“, ale ve své organizaci vlastní.

Do přírody ano, ale po svém

Zakladatelé Expedice Natura pracovali dříve s mládeží v různých organizacích, např. PO SSM, SSM, ČSTV, Svaz čs. turistů či TOM. Jezdili s dětmi do přírody, pořádali cykloturistické akce, sjížděli řeky u nás i v zahraničí. Organizovali také přechody hor a pobyty v přírodě. Jejich nová organizace vznikla spontánně – prostě proto, že tyto lidé chtěli o své činnosti rozhodovat sami, bez direktiv „shora“.

V listopadu 1989 ustavili přípravný výbor, v lednu 1990 podali přihlášku na ministerstvo vnitra a v březnu téhož roku byla organizace zaregistrována. Hlásilo se do ní mnoho zájemců, ať již známých, přátel anebo podobně naladěných mladých lidí se zájmem o přírodu. Organizace měla brzy 670 členů. Zprvu byla „doma“ v Praze 1 v Senovážné ulici č.2, později v Senovážné 24, kde sídlí dosud (spolu s dalšími organizacemi dětí a mládeže). Expedice Natura se zapojila do práce Rady mládeže ČR a Kruhu mládeže ČR. Navázala řadu kontaktů v cizině, zejména v Itálii, Velké Británii a Německu a účastnila se mnoha zahraničních projektů mládeže zaměřených na pobyt v přírodě.

Základna Brusov

Protože potřebovala pro svou činnost zázemí „v terénu“, hledala vhodnou základnu. Při turistických výletech po vlasti objevili její členové opuštěný dětský tábor, nynější turistickou základnu Brusov. Šlo o bývalý pionýrský tábor zřízený v roce 1965, naposledy provozovaný v roce 1983, který byl od té doby neobydlen a devastován. Při první návštěvě základny v únoru 1990 se jejím „objevitelům“ naskytl bezútesný pohled: vypáčené a rozbité dveře a okna; všechno, co šlo, bylo rozštípáno, zničeno nebo zcizeno, chatičky zdevastované, shnilé, chyběla elektroinstalace, odpady i voda.

K osm let neužívanému, z větší části rozkradenému objektu získala Expedice Natura smlouvu o užívání a začala ho opravovat. V roce 1994 o základnu bojovala v konkurzu vyhlášeném Fondem dětí a mládeže. Vyhrála ho a uzavřela smlouvu na 15 let. Po zákonem schválené likvidaci FDM podstoupila Expedice Natura další konkurz – a na základě usnesení Poslanecké sněmovny PČR z listopadu 2001 byl na ni nemovitý majetek o rok později bezúplatně převeden.

„Lze konstatovat, že se na tomto objektu vykonalo neuvěřitelné množství práce,“ stojí ve výroční zprávě Expedice Natura za rok 2002. Základna nyní slouží turistickým i sportovním potřebám členů i nečlenů EN, konají se tam také různá školení. Brusov plně vyhovuje i jako letní tábor a v průběhu roku jako zázemí programových víkendů. Dnes jde o fungující sezónní turistickou základnu využívanou každoročně od března do listopadu.

*podle materiálů Expedice Natura zpracoval –maj–
foto archiv sdružení*

Adresa:

EXPEDICE NATURA
Senovážné náměstí 24
116 47 PRAHA 1

Telefon a fax: +420 234621250

E-mail: office@expedicenatura.cz

web: www.expedicenatura.cz

Stát jsme my

Čtvrtým rokem existuje pracovní skupina Stát, zřízená představenstvem ČRDM jako lobbyistický a vyjednávací tým pro kontakt se státní správou, poslanci, ministry, náměstky, řediteli a podřediteli našich pestře se měnících vlád.

Rád konstatuji, že po roce stagnace se činnost pracovní skupiny opět rozjela.

V zimě jsme vcelku úspěšně vyjednávali a vyjednali novelu vyhlášky o zotavovacích akcích (lidsky řečeno: podařilo se odstranit některé paragrafy, které by naši táborovou činnost opět posunuly směrem k normám vhodným leda pro interhotely). Naši partneři doktoři a hygienici byli rozumní, jednání byla oboustranně vstřícná.

Proběhla schůzka s JUDr. Deverovou, právnickou „honěnou“ v oblasti spolkového práva. Zástupce ČRDM zajímalo, jak dopadne chystaná novela zákona o spolkové činnosti na naše sdružení.

Zatím se zdá, že v něčem vcelku děsivě: už jen ustanovení, že spolek hlavní (matka) by měl ručit za závazky spolků pobočných (dcer) by v některých případech mohlo rozsévat – zejména ve velkých sdruženích – zmar a zkázu.

Jako polibek mozkomora mi totiž připadá byť jen uvažovaná možnost, že spolek pobočný – oddíl tomiků v Praskačce u Prčic (s právní subjektivitou) „vyrobí“ dluh půl milionu – a spolku hlavní (tedy ústředí, které spravuješ kasu spolkovou) – plat! Oddílů máme více než tři stovky... a to ještě nejsme sdružením největším!

Dr. Deverová nám poskytla kontakty na autory chystané právní normy, jednání budou bezpochyby pokračovat.

Promptního přijetí se nám dostalo od náměstkyně ministra Sobotky, ing. Yvony Legierské. Požádali jsme o jednání stran možného dopadu DPH na naše spolky. Ptali jsme se vcelku jednoznačně: proč není náš „rank“ vyňat z daňové povinnosti stejně, jako je celá oblast sportu? Jsme – junáci, pionýři, tomíci atd. – spolkem dobročinným? O takových zákon hovoří jako o těch vynětí hodných, naše právo však

podobný termín nezná.

Proč by naši lidé měli čtvrtletně podávat daňová přiznání, byť s nulou v příslušné kolonce...? Debata byla vcelku konstruktivní, přítomná ředitelka odboru daně z přidané hodnoty ing. Hochmannová sice argumentovala tzv. šestou direktivou EU (která na nás, nebohé, má bezpochyby dopadnout jako bič boží), ale byla ochotna s námi ještě jednou jednat a pokusit se eliminovat dopad daně (mám pocit, že pro většinu spolků jde o dopad nejen finanční, ale hlavně byrokratický). Náměstkyně ministry jasně konstatovala, že smyslem daně rozhodně nebylo otrávit lidi v neziskovém sektoru, vzít dobrovolníkům jejich motivaci...

Skupina Stát se objednala také u Vladimíra Mlynáře, pro ministrovo pracovní zaneprázdnění byla přijata jeho náměstkyní ing. Janou Vohralíkovou. Že se někdejší šéfová ČRDM živě zajímala o dění v národní radě a že nám poskytla nejednu dobrou radu, je jaksi nasnadě jsoucí.

Kam se chystáme?

Myslím, že nebude od věci navštívit stínového ministra školství, současného šéfa parlamentního výboru pro školství etc. W. Bartoše. Dopis se žádostí o přijetí v červnu odešel, na výsledek čekáme.

Závěrem mé stručné reference si neodpustím obsáhlejší zamyšlení. Stát nás začíná doslova šněrovat. Na jedné straně nás sice chvályhodně podporuje, na druhé straně není půlrok, abychom nebyli konfrontováni s novou normou, nařízením, předpisem, zákonem či vyhláškou. Jejich tvůrci to možná myslí dobře, velmi často se však nemohu zbavit dojmu, že tábor (tzv. pobytovou akci), výpravu, zahraniční výměnu či třeba jen vycházku si jen obtížně v praxi dovedou představit. Obávám se, že ne každému normotvůrci v naší zemi je jasné, že pluky dobrovolníků sice mohou vést s nadšením schůzky, vymýšlet táborové hry, lepit děravé lodě nebo vysvětlovat rodičům, že noční hra na tábor patří a že ne vždy se při ní spadne do propasti či zbloudí v lese, že ale hůř a hůř zvládají nárůst byrokracie, která kolem našich aktivit bují vpravdě nebývale. Nechci dělat z našich vedoucích nezvidavé hlupáčky, ale jsem opravdu bytostně přesvědčen, že papírování je u práce s dětmi neдрží.

Jsem přesvědčen i o tom, že jim mnohé normy vadí (budou vadit) i ideově. Jako příklad uvedu jedno z ustanovení připravovaného zákona o mládeži. V jedné z hlav zákona se navrhuje, aby supervizi nad způsobilostí vedoucích vést tábory byla pověřena Česká školní inspekce. Česká školní... cítíte ten rozpor? Vodácká nebo horolezecká výprava, tábor, noční vigilie, skládání slibu u táborového ohně, táborová hra – to je přeci jiný svět, než ten školní!

Ve mně se všechno zrovna bouří proti tomu, aby instituce tak navýsost státní, jako je školní inspekce, zasahovala do spolkového dění. Jsem srozuměn s tím, že nějaký dohled bude. Chápu, že s dětmi opravdu nemůže dělat každý, kdo si vzpomene (být o míře školení a prověřování vedoucích, kterou chce plánovaný zákon o mládeži také upravit, by se jistě dalo polemizovat). Ale školní inspekce? Budou inspektori kvalifikováni alespoň tak, jako vedoucí či instruktoři, které mají kontrolovat? Mají vzhled do spolkového života? Pokud tomu tak totiž není a pokud se jejich návštěvy omezí opravdu jen na zkontrolování papíru a razítka, tedy kvalifikace vedoucích, nerozumím tomu dvojnásobně...

Hrozím se také necitlivě a jaksi předpo...kakané aplikace evropských norem na tuzemské poměry. To, jak mizerný překlad z angličtiny zavaril našim hospodským a vedoucím školních jídelen – viz známá kauza bezdotykových baterií – je všeobecně známo. Neznalost naší problematiky, nekomunikace úředníků uzavřených ve svých pohodlných kancelářích, nesmyslný ajntopf norem v oblasti ziskové a neziskové, který údajně vyžaduje Brusel... Je to tady!

Víc než kdy jindy se ukazuje, jak potřebná je silná národní rada. Střecha tak plní alespoň částečně jedno ze svých poslání: lobbovat za zájmy sdružených spolků a společků v této – dejme tomu – legislativní rovině.

ČRDM se k mnoha připravovaným normám dostane pozdě, k některým téměř s křížkem po pohřbu, ale u řady jiných se včasným angažmá, intervencemi u poslanců či státních úředníků podaří dosáhnout alespoň zmírnění jejich dopadu.

*Tomáš Novotný
(autor z pracovní skupiny Stát
při ČRDM je předsedou Asociace
TOM České republiky)*

Rozvod a dítě

Kancelář České rady dětí a mládeže mně prostřednictvím tohoto zpravodaje umožnila zveřejnit výsledky mé diplomové práce, kterou jsem zpracovávala letos na Pedagogické fakultě UK v Praze pod vedením Mgr. Jany Machové a s oponenturou Prof. MUDr. Jiřího Dunovského, Dr.Sc. Většina lidí si pro svou práci vybírá téma, které je jim samotným nějakým způsobem blízké. Já jsem sice rozvod manželství nezažila ani v kruhu rodinném, ani v okruhu nejbližších přátel, ale během své dosavadní práce ve školství a na Lince bezpečí jsem se často setkávala s dětmi, jejichž rodiče se rozvedli.

Dalším podnětem pro zpracování tématu „Rozvod a dítě“ pro mne byly alarmující výsledky statistik, se kterými se setkáváme v médiích – a já jako studentka rodinné výchovy také v mnoha seminářích a přednáškách na vysoké škole. Vždyť podle informací Českého statistického úřadu dochází v současnosti k 30 000 rozvodů za rok, z toho v 19 500 případech se jedná o rozvod manželství s nezletilými dětmi, tj. 65% z celkové počtu rozvodů za rok. Protože problematika rozvodu a jeho dopadu na dítě je velmi rozsáhlá, zaměřila jsem se především na vliv rozvodu na dítě ve školním prostředí (vliv na chování dítěte, na jeho prospěch, apod.). Nejdříve jsem studovala literaturu, která by mi mohla pomoci zorientovat se a získat nové informace. Kniha o rozvodu je opravdu mnoho, zajímavé pro mne byly knihy jak odborné, tak i populární, určené široké veřejnosti. Našla jsem také řadu publikovaných odborných článků a pomocníkem mi byly i některé webové stránky. Teoretickou část diplomové práce jsem věnovala zpracování obecných faktů o rozvodu (nejčastější příčiny rozvodu, právní otázky s ním spojené, typy péče o dítě po rozvodu, pomoc rodině po rozvodu, atd.) a dále faktům, které se týkají hlavně samotných dětí (vliv rozvodu na dítě a jeho život, pocity dítěte po rozvodu rodičů, adaptace na rozvod, kontakt dítěte s druhým rodičem a ostatními členy rodiny, změny vyvolané

následkem rozvodu, atd.). Ve výzkumné části jsem se již konkrétně zaměřila na vliv rozvodu na dítě ve školním prostředí a na změny, které dítě po rozvodu provází, na jeho pocity, na jeho chování ve škole, na prospěch a zdravotní stav po rozvodu rodičů, apod. Na začátku práce jsem měla celkem přesnou představu o tom, co chci zjistit. Důležité bylo vyřešení problému výběru vhodných metod pro naplnění mých představ, protože podklady pro vyhodnocení jsem chtěla získat jak od dětí, tak od jejich učitelů, eventuálně jejich dětských lékařů. Časem jsem zjistila, že takový výzkum, byť velmi zajímavý, by byl pro mne časově a finančně těžko zvládnutelný (jen oslovení několika desítek pražských dětí mě stálo 2 350 kopií papíru). Rozhodla jsem se proto položit největší důraz na údaje získané přímo od dětí a připravila jsem pro ně dotazník. Během jeho přípravy se objevilo několik úskalí zvolené metody, přičemž nejzávažnějším se ukázala být velká citlivost zvoleného tématu. Představila jsem si, jak bude vyplňovat dotazník dítě, jehož rodiče se rozvedli v nedávné době, jak jej bude doma probírat s maminkou nebo s tatínkem a opět se otevře jejich trápení... Doufala jsem, že tento problém pomůže vyřešit informovaný souhlas rodičů, kteří tak budou s obsahem obeznámeni a mohou se dobrovolně rozhodnout pro účast či neúčast ve výzkumu. Nakonec tak dotazník vyplňovaly pouze ty děti, které donesly podepsaný souhlas od rodičů. Dále mě napadlo, jak se asi při vyplňování dotazníku ve škole bude cítit dítě, které se o rozvodu svých

rodičů ve škole vůbec nezmínilo a o jeho situaci tak neví ani jeho spolužáci, ani někteří učitelé. Proto jsem do dotazníku vložila navíc jednu stranu, která byla určena všem dětem s podepsaným informovaným souhlasem, ať již rozvod rodičů zažily, či ne. Ptala jsem se na jejich názory na rozvod a získala tak řadu zajímavých informací, které jsem ovšem do celkového vyhodnocení nezařadila.

Jako doplňující metodu jsem si vybrala řízený rozhovor s třídními učiteli. Z časových důvodů se mi podařilo uskutečnit rozhovor pouze s deseti z nich – s jedním učitelem a devíti učitelkami. Oslovení učitelé byli velmi vstřícní. Přestože se jednalo o čas nad rámec jejich povinností, ochotně se rozhovoru zúčastnili a poskytli mi řadu cenných informací. Většina z nich měla dobrý přehled o dětech ve své třídě a u každého dítěte znali jeho rodinné zázemí. Zejména z časových důvodů ovšem není možné, aby znali i rodinná zázemí dětí z jiných tříd, což by bylo nejen v tomto případě optimální. Na čtyřech pražských základních školách jsem tak v 6. až 9. třídách rozdala celkem 600 informovaných souhlasů pro rodiče. Z tohoto počtu se mi zpět vrátilo 337 podepsaných souhlasů a z nich bylo 122 dotazníků vyplněných dětmi, jejichž rodiče se v minulosti rozvedli. Pro opravdu hodnotné závěry by měl být počet respondentů daleko vyšší než jen 122 a zajímavé by také jistě bylo například porovnat výsledky u dětí z pražských a mimo-pražských škol. To však nebylo náplní této práce, ale není všem dnům konec. I od tohoto vzorku respondentů

jsem ovšem získala zajímavé informace. Především, po rozvodu rodičů se 44% dětí vůbec nevidá s druhým rodičem. Na druhou stranu 20% dětí se s druhým rodičem po rozvodu vidá denně. Na otázku, zda je dítě s tím, jak se s druhým rodičem vidá nebo nevidá, spokojeno, odpovědělo 83% dětí, že spokojeni jsou. Bohužel zde spokojenost vyjadřovala většina z uvedených 44% dětí, které se s druhým rodičem vůbec nevidají. Tato čísla mě velmi překvapila. Jistě je zde třeba brát v úvahu vliv rodiče, se kterým dítě zůstalo v domácnosti a příchod nového partnera do rodiny (ve většině případů nového otce), nicméně 44% dětí bez kontaktu s druhým rodičem mi připadá jako velmi vysoké číslo. U 60% dětí odešel z domácnosti po rozvodu tatínek, 5% dětí žije po rozvodu u tatínka (bez maminky). Pro psychiku dítěte jsou jistě důležití i ostatní členové domácnosti. Jen pro odlehčení – některé děti uváděly jako členy domácnosti pejsky, křečky, rybičky, apod. Myslím si, že pro zvládnutí celé situace kolem rozvodu jsou velmi důležití sourozenci. Celkem 44% dětí odpovědělo, že před rozvodem žily se sourozencem (příp. sourozenci). Po rozvodu ale se sourozencem (příp. sourozenci) žije 39% dětí. Zcela bez sourozenců žilo před rozvodem 15% dětí, po rozvodu jich tak žije 34%. Předpokládám, že tyto výsledky jsou částečně způsobené rozvodem (tedy rozdělením sourozenců mezi rodiče), ale především se zde odráží dospívání a osamostatňování starších sourozenců. Více jsem se těmito změnami nezabývala, protože pro moji diplomovou práci nebyly klíčové.

Podle sdělení třídních učitelů se na děti chodí nejvíce informovat ten rodič, kterému je dítě svěře-

no do péče. Jen výjimečně přichází i druhý, ale častěji než on se informují prarodiče dítěte. Otázky týkající se prospěchu vyplňovaly děti podle svého subjektivního náhledu na věc. Podle jejich odpovědí se po rozvodu rodičů u 49% dětí (59% z celkového počtu chlapců a 33% z celkového počtu dívek) prospěch zlepšil. Zhoršení uvádí 36% dětí. K prospěchu se vyjadřovali také učitelé. Podle nich je velmi těžké svádět změnu v prospěchu dítěte pouze na rozvod rodičů, změny ve školních výsledcích mívají celou řadu příčin (rozvod rodičů je však jedna z nich).

O zdravotním stavu vypověděly děti takto: 44% z nich uvádí, že bývají nemocné častěji než v době před rozvodem. Ovšem u jiné otázky odpovídá pouze 25% dětí, že chodí k paní doktorce častěji než v době před rozvodem. Myslím, že tato dvě čísla se liší proto, že některé děti mají pocit častější nemoci, ale k lékaři chodí stále stejně. Čtvrtina dětí uvádí, že jsou nemocné méně často než v době před rozvodem a 16% dětí se domnívá, že jejich nemocnost je stále stejná. Domnívám se, že tyto údaje by stálo za to ověřit u dětských lékařů, výsledky by byly zřejmě o trochu jiné, nicméně jsem přesvědčena o tom, že u některých dětí se následkem rozvodu zdravotní stav zhoršuje.

Děti změny v chování s rozvodem svých rodičů příliš nespojují. Čtvrtina respondentů uvádí, že se po rozvodu rodičů těžko soustředí, 23% dětí přiznává problémy s chováním (50% z celkového počtu chlapců a 13% z celkového počtu dívek), 25% dětí má pocit, že se po rozvodu rodičů zklidnilo, 20% dětí se údajně uzavřelo do sebe. Učitelé se shodují na tom, že děti jsou ve třídě rozdílné, některé mají problémy s udr-

žením pozornosti a s chováním, jiné se snaží na sebe upoutat pozornost, nicméně se nedá říci, že tyto problémy mají pouze děti z rozvedených rodin. Někteří učitelé mají ve třídě děti, které jsou z rozvedené rodiny a jsou naopak zamklé, nenápadné, až pasivní. Zpravidla jsou však děti žijící pouze s jedním z rodičů (tzn. nejen po rozvodu, ale také např. děti svobodných matek) hůře zvladatelné až problémové. Změnu bydliště po rozvodu rodičů uvádí 49% dětí a změnu školy po rozvodu uvedlo 30% dětí. Ovšem školu změnilo také děti, které se po rozvodu nestěhovaly. To znamená, že některé děti, které se musely přestěhovat, zůstaly na stejné škole. Nejspíš se každý z nás s rozvodem setkal. Víme, že se jedná o dlouhodobou záležitost, která komplikuje život všem členům úzké i širší rodiny a my jim někdy můžeme pomoci. V tomto článku jsem se více zaměřila na číselné výsledky, v diplomové práci, která bude zveřejněna na webových stránkách České rady dětí a mládeže, podrobněji rozepisují i ostatní fakta týkající se dopadu rozvodu na děti. Doufám, že výsledky práce budou přínosem nejen pedagogickým pracovníkům, ale i široké veřejnosti.

Závěrem bych chtěla moc poděkovat kanceláři České rady dětí a mládeže, především paní Haně Konopiské a panu Mgr. Jiřímu Zajícovi za možnost prezentace výsledků diplomové práce. Jsem moc ráda, že moje práce neposlouží pouze k ukončení studia a doufám, že se mi podaří v budoucnu tuto práci ještě rozšířit a zkvalitnit tak její úroveň.

Eva Vonásková

Chcete prožít letošní léto v pohodě? Potom nenechávejte nic náhodě.

(aneb rádce na cesty od pojišťovny Generali)

Období dovolených je časem, kdy řada lidí hází starosti za hlavu. Na prvním místě je odpočinek, potom odpočinek a nakonec... odpočinek. Je to logické, v létě nejvíce obyvatel ČR čerpá síly pro zdolání šedivého podzimu a temné zimy.

Statistiky ale varují, že právě léto je dobou největšího nárůstu úrazů, poškození zdraví a nehod s trvalými následky – pro zdraví i finance. Jak praví známé rčení, neštěstí nechodí po horách, ale po lidech. Nepříjemné situace vždy zaskočí a jednat pak s rozvahou je o to obtížnější, pokud jsme v cizím prostředí. Odborníci doporučují prevenci včetně pojištění. Nezabrání sice nehodě, ale ztlumí její následky.

Co dělat v konkrétních případech? Generali pojišťovna a.s. s mnohaletými zkušenostmi nabízí malého **RÁDCE NA CESTY**, aby se z dovolené ve zlomku sekundy nestala noční můra.

„MODELOVÉ PŘÍPADY“ aneb Příběhy, které našly řešení...

I. úrazy, dopravní nehody, onemocnění:

Při cestě do místa pobytu o dovolené jsme měli dopravní nehodu. Lehčí zranění manželky si vyžádalo ošetření v místní nemocnici. Pobyt v hotelu už máme zaplacený, nechceme jet obratem zpět domů.

V takovém případě je možné pokračovat v plánované cestě s tím, že asistenční služba zajistí v případě potřeby kontrolní návštěvy u lékaře v místě pobytu.

Při výletě do hor jsem utrpěl úraz, který si vyžádal přerušeni mé dovolené a převoz do ČR.

Pro tyto případy je vhodné mít připojištěné tzv. riziko Přerušeni cesty. Z tohoto pojištění jsou refundovány náklady na nevyužitou část dovolené, již musel klient ze závažných (zdravotních či rodinných) důvodů přeru-

šit. Pojistné pro toto riziko činí 0,5% z celkové ceny cesty.

Přestože jsem před cestou do Jižní Ameriky absolvoval zdravotní prohlídku a obstaral si všechna potřebná očkování, onemocněl jsem a musel být 2 týdny hospitalizován. Po propuštění z nemocnice musím ještě měsíc užívat předepsané léky, které hradím z vlastních prostředků.

Veškeré prostředky vynaložené klientem na úhradu léků předepsaných lékařem v souvislosti s akutním onemocněním budou na základě předložení dokladů po návratu do ČR pojišťovnou klientovi uhrazeny.

II. krádeže, vloupání, poničení majetku:

Jeli jsme na dovolenou do zahraničí linkovým autobusem. Při půldenní zastávce určené na prohlídku města byl autobus zaparkován na hlídaném parkovišti. Během této doby došlo ke vloupání do autobusu. Zloději si odnesli i mou tašku s částí peněz a všemi doklady včetně pasu.

V případě, že má daný klient připojištění Nadstandardních asistenčních a prvních služeb, asistenční služba zajistí prostřednictvím zastupitelství ČR v dané zemi náhradní cestovní doklady a uhradí náklady spojené s jejich pořízením a v případě potřeby poskytne půjčku pro obstarání osobních potřeb nutných k dané cestě.

III. odpovědnost za škody způsobené na zdraví či majetku:

Při odchodu z restaurace jsem nešťastnou náhodou zachytila popruhem od tašky za servírovací pult, na kterém stála řada lahví značkového vína a skleničky. Většina z nich se rozbila, celková škoda přesahuje moje finanční rezervy.

Pro takové události je určeno pojištění Odpovědnosti za způsobenou škodu. Klient pak kontaktuje asistenční službu, která garantuje poškozenému úhradu vzniklé škody, kterou mu klient způsobil.

nou škodu. Klient pak kontaktuje asistenční službu, která garantuje poškozenému úhradu vzniklé škody, kterou mu klient způsobil.

Během pobytu v Alpách jsem při cykloturistice neúmyslně srazil chodce, kterému jsem tím způsobil zranění, v důsledku kterého musel být převezen do nemocnice a ošetřen. Toto zranění si vyžádalo i týdenní pracovní neschopnost. Poškozený po mně požaduje kompenzaci ušlého výděleku a úhradu nákladů na ošetření v nemocnici.

Z pojištění odpovědnosti jsou asistenční službou v takovémto případě hrazeny náklady na ošetření poškozeného vč. převozu do zdravotnického zařízení. Současně asistenční služba zajistí kontakt s poškozeným a refunduje mu ušlý výdělek v souvislosti s pracovní neschopností v důsledku pojistné události.

7X NEZAPOMEŇTE:

1. před každou cestou se pojistěte;
2. od všech dokladů si pořídte kopii, a tu uložte odděleně od ostatních dokladů;
3. při problémech vždy volejte asistenční službu;
4. uschovejte si veškeré doklady spojené s úhradami pojistné události;
5. nechte si vystavit potvrzení od místních úřadů / lékařů apod.;
6. byl-li sepsán policejní protokol, žádejte kopii;
7. o nehodě, průběhu léčby a dalších okolnostech si veďte podrobné poznámky – data, jména lidí, institucí apod.

Žádný sebelépe napsaný „rádce“ nemůže připravit na všechny situace, ale může vést k zamýšlení, správnému rozhodnutí a nejlepšímu možnému řešení.

Generali Pojišťovna a.s.
www.generali.cz

Čeští skauti na olympiádě v Athénách

Třicet mladých skautských vedoucích z celé České republiky dostalo příležitost poznat zázemí olympijských her v Athénách. Tři týdny působili jako dobrovolníci v Schiniasu – olympijském areálu pro veslování a kanoistiku, který je od Athén vzdálen 45 kilometrů. Jejich posláním bylo nejenom napomáhat zajištění bezpečnosti a hladkého průběhu olympijských her, ale i asistovat samotným sportovcům. Tato akce se stala jedním z největších projektů Junáka v letošním roce a symbolicky spojuje hodnoty skautingu a olympionismu.

„Nabídku účasti na olympiádě jako dobrovolníci jsme dostali od řekých skautů již před dvěma lety. Na projektu pracujeme od prosince 2002 a podílí se na něm všichni jeho účastníci. Olympiáda je pro nás všechny obrovská výzva, proto se snažíme odvést dobrou práci,“ podotkl vedoucí projektu Tým OH Vojtěch Brouček. Skauti podle tiskové zprávy Junáka odjeli do Řecka již 31. července 2004 autobusem z Brna. První srpnový týden strávili ve skautském centru v okolí města Korinthos. Od 6. do 28. srpna působili na olympiádě jako dobrovolníci v olympijském areálu pro veslování a kanoistiku – v Schiniasu, kde vytvářeli zázemí pro oba tyto vodní sporty. Každý týden měli tři dny volna, které mohli využít k individuálnímu cestování, návštěvě pamětihodností Athén nebo sportovních zápolení v rámci olympijských her. Ubytování byli v mezinárodním skautském centru Pyrgos Vassi-

lissis Scout Center v Athénách ve vlastních stanech. Vzhledem k tomu, že se tam setkali se skauty z více zemí, mohli prezentovat nejen náš skauting, ale i Českou republiku. „Připravujeme český večer s ukázkou české kuchyně, tradic a zvyků,“ prozradil nedlouho po příjezdu do Athén Radim Bednář ze Žďáru nad Sázavou. „Přestože jedeme na olympiádu pracovat, jsou náklady pro účastníky dosti značné. Organizátoři her nám poskytnou volnou dopravu po Athénách a na místo našeho působiště, uniformu a jedno jídlo denně. Zbytek si musíme hradit sami,“ popsal situaci Vojtěch Brouček. Ubytování a část nákladů na jídlo si musí účastníci hradit sami; náklady na dopravu částečně snižuje skautům dotace Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy ČR. Skauti věří, že jejich cesta na olympiádu byla nejen obrovským osobním zážitkem, ale i opravdovým přínosem pro chod veslařského areálu, kde působili. „Dostat se na olympiádu byl můj velký sen. Jsem ráda, že jsem dostala příležitost nejen být při tom, ale i podílet se na jejím chodu a proniknout tak trochu do zákulisí téhle největší sportovní akce. Věřím v úspěch našeho projektu,“ svěřila se jedna z účastnic Veronika Horová z Nového Města na Moravě. Díky elektronické poště spolu s Vojtěchem Broučkem stačili ještě do uzávěrky Archy od počítačové klávesnice pozdravit ze sluncem zalitých Athén všechny rodiče a přátele doma na „dalekém severu“. Napsali, že čeští skauti se na athénské základně již definitivně zabydleli, ubytování je prý bez problémů. Někteří členové české

skautské mise byli podle nich přiděleni k veslování a zbytek na kanoe a kajaky. Oba tyto sporty sídlily v jednom areálu, takže setkání byla častá, a to nejenom v jídelně. Skauti pracovali na několika postech. Prvním byl Athlet Assistant – ti měli za úkol hlídat nejenom vstupy do sportovní zóny, ale i do posilovny, relaxačních místností atp. Další skupinka našich dobrovolníků měla na starosti doky a úschovnu lodí. Pomáhali sportovcům na molu a s přenášením lodí. Skautští zástupci byli i v olympijské vesnici a informačním středisku pro kajakáře.

Pracovali ve dvou směnách po šesti hodinách, přičemž ty ranní začínaly někdy už v 05:45 ráno a večerní končily ve 20:00. „Každý z nás dostal rozpis svých směn při první návštěvě areálu. Volné dny trávíme každý po svém. Někteří z nás už stihli navštívit kromě athénských památek (Akropole, Agora,...) i památky vzdálenější – Delfy a jeskyně na jihu Peloponésu, jini okupují pláže,“ stálo v jednom z prvních skautských e-mailů. Malá perlička na závěr: dobrovolníci z českého Junáka dostali možnost zhlédnout generální zkoušku zahajovacího ceremoniálu. „Prozradit Vám nemůžeme nic, ale stojí to rozhodně za to, takže se máte na co těšit,“ tvrdila ještě před zahájením her Veronika Horová a Vojtěch Brouček. Jediné, co se nezkoušelo, bylo prý samotné zapálení ohně, takže to bylo i pro naše skauty v Athénách do poslední chvíle velkou neznámou...

ze skautských materiálů
zpracoval –maj–

Zpravodaj ČRD M o výchově
a využití volného času dětí a mládeže

ARCHN

Registrace Ministerstvem kultury: MK ČR 8135
Tematická skupina 13A/A8, ISSN 1212 - 5016
Podávání novinových zásilek povoleno
Českou poštou, s.p., odštepny závod Přeprava,
č.j. 1259/99 ze dne 29. 3. 1999

Redakce: Jiří Majer – vedoucí redaktor,
Hana Konopiská, Mgr. Jiří Zajíc
Adresa redakce: Česká rada dětí a mládeže
Senovážné náměstí 977/24, 116 47 Praha 1
tel: 234 621 379, fax: 234 621 541
e-mail: archa@adam.cz
IČO: 68379439

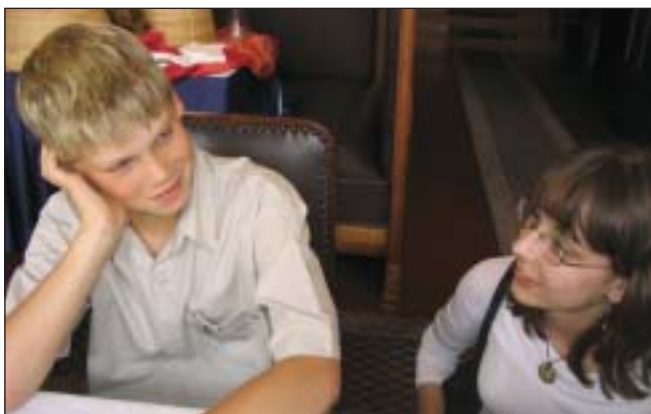
Graf. úprava a sazba Michala Rocmanová akad. mal.
Tiskne TG TISK s.r.o. Lanškroun
Fotografie z archivů členských sdružení ČRD M
Příspěvky přijímáme nejlépe ve Word 7.0 nebo RTF
Vychází 8 x za rok

Tábory. V době, kdy čtete tyto řádky, patří už i ty letošní minulosti. Přesto ale ve vzpomínkách mnohých určitě stále ještě stojí. A znějí rušným hla- sem bezstarostného léta.

Tricet českých skautů – dobrovolníků, kteří pomá- hali na olympiádě v Athénách v zázemí veslářů, kanoistů a kajakářů – se stalo na tři týdny vlastně také reprezentanty. Mezi dalšími dobrovolníky v prosluněném Řecku totiž zastupovali nejen svého „domovského“ Junáka, který je nejpočetnějším sdružením České rady dětí a mládeže, ale potažmo i celou naši vlast.

Jsou to docela obyčejní kluci a děvčata, až na to že... jsou duchapřítomní a mají kuráž jako málo- který dospělý. Za to jim patří dík a spolu s ním i Cena za odvahu, kterou koncem června obdrželo deset dětí z celé republiky. Například plzeňský školák René Lettl (nar. 1992) se dvěma kamarády pomohl paní, která upadla na chodníku a utrpěla úraz hlavy.

Naši kosmonauti v létě přistáli na Měsíci! Pro Ex- pedici VESMÍR 2004 byli po náročných testech z několika set přihlášených vybráni ti nejlepší z nejlepších. Dvě elitní pětičlenné dětské posádky při simulovaném letu do kosmu dokázaly, že si umí poradit v každé situaci.

„Nejohroženější jsou děti právě v období, kdy hle- dají vlastní cesty a prodlužují si večerku. Tady se projeví, co jsme do nich zasedli, zda se věnují něja- kému sportu, koníčku, jaké vyhledávají kamarády,“ říká v rozhovoru pro Archu poslankyně Michaela Šojdrová.

Dobrovolníci, vzdělávání a výchova – to bylo obsa- hem IV. ročníku mezinárodní konference v Kromě- říži. Odborný referát tam spolu s dalšími přednesl i předseda ČRD M Pavel Trantina. Vystoupil s pří- spěvkem nazvaným „Vychováváme naději pro bu- doucnost – nic není zadarmo“.

Foto Slávek Hrzal, Radka Páleníková, Jiří Zajíc a archiv sdružení ČRD M